

DE AMBACHTSGILDEN IN DE GOESE GESCHIEDENIS

LESBRIEF VOOR DE GROEPEN 5 TOT EN MET 8

EDUCATIEVE DIENST HISTORISCH MUSEUM DE BEVELANDEN

SINGELSTRAAT 13, 4461 HZ GOES

INHOUDSOPGAVE

DEEL I VOOR DE LEERKRACHT: DOCENTENHANDLEIDING

I	ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT	3
II	LEERDOELEN	4
III	INFORMATIE OVER HET MUSEUMBEZOEK	4

DEEL II VOOR DE LEERLING

	INLEIDING	5
I	HOOFDSTUK 1 – WAT IS EEN GILDE?	6
1.1	DE MIDDELEEUWEN	6
1.2	HET EINDE VAN DE MIDDELEEUWEN	6
1.3	HET ONTSTAAN VAN DE GILDEN IN DE STEDEN	7
1.4	HOE KWAM JE BIJ EEN GILDE?	7
II	HOOFDSTUK 2 – WELKE GILDEN WAREN ER IN GOES?	8
2.1	KORTE GESCHIEDENIS VAN GOES	8
2.2	DE GILDEN IN GOES	9
III	HOOFDSTUK 3 – BESTAAN GILDEN VANDAAG DE DAG NOG STEEDS?	10
3.1	WAAROM GILDEN NIET MEER BESTAAN	10
IIII	HOOFDSTUK 4 – WERKBLAD	11
	LITERATUURLIJST	13

DEEL I VOOR DE LEERKRACHT: DOCENTENHANDLEIDING

1. ACHTERGRONDINFORMATIE VOOR DE LEERKRACHT

Het doel van deze lesbrief is de leerlingen en hun leerkrachten zo goed mogelijk voor te bereiden op hun bezoek aan Historisch Museum De Bevelanden, waar zij deel zullen nemen aan het programma Ambachtsgilden. Na het lezen en bespreken van deze lesbrief zullen de leerlingen voldoende op de hoogte zijn van de geschiedenis van de ambachtsgilden en de historische context waarin zij deze moeten plaatsen.

Het programma Ambachtsgilden is aanvullend aan de lesstof op school en op onderdelen ook lesstof vervangend. Extra zijn de doe-activiteit en de gereedschappenopdracht waarbij leerlingen actief aan de slag gaan. Het is uitdagend onderwijs. Het programma en deze lesbrief sluiten aan bij de volgende methoden:

METHODE – BIJ DE TIJD			
GROEP 6	BLOK 2	LES 3	DE REGELS VAN DE STAD
METHODE – BRANDAAN			
GROEP 5	TIJDVAK 4	THEMA 4	DE MIDDELEEUWSE STAD
GROEP 7	TIJDVAK 4	THEMA 4	HET LEVEN IN DE STAD
METHODE – DE TREK			
GROEP 5	MODULE 4		LEVEN IN DE MIDDELEEUWEN
GROEP 7	MODULE 3		NIEUWE STEDEN
METHODE – EEN ZEE VAN TIJD			
GROEP 7	THEMA 1	LES 4	GILDEN
METHODE – ER IS GESCHIED			
GROEP 6	HOOFDSTUK 11		HET LEVEN IN DE MIDDELEEUWEN
METHODE – SPEURTOCHT			
GROEP 5	TIJDVAK 4	LES 1	EEN MIDDELEEUWSE STAD
GROEP 7	THEMA 2	LES 4	HANZESTEDEN
GROEP 8	THEMA 2	LES 5	DE GILDEN
METHODE – TIJDSTIP			
GROEP 6	THEMA 4	LES 19	HET LEVEN IN DE STAD
	THEMA 4	LES 20	BAKKERS EN ZADELMAKERS
METHODE – WIJZER DOOR DE TIJD			
GROEP 5	HOOFDSTUK 3	LES 4	AMBACHTEN EN HANDEL
GROEP 6	HOOFDSTUK 5	LES 3	GILDEN

2. LEERDOELEN

- A. Analyserend vermogen: de leerlingen leren in het kort wat ambachtsgilden zijn, welke soorten ambachtsgilden er waren in Goes en waarom zij zo belangrijk waren in de 16^e en 17^e eeuw.
- B. Receptief vermogen: de leerlingen maken kennis met ambachtelijke gereedschappen en voorwerpen die bij de gilden horen. Het programma sluit daarmee aan bij de beleving van de leerlingen.
- C. Creërend vermogen: de leerlingen werken aan een creatieve doe-opdracht.
- D. Reflectief vermogen: de leerlingen reflecteren op de ambachtsgilden via concrete opdrachten en vragen. Het reflectief vermogen en de taalvaardigheid worden gestimuleerd.

3. INFORMATIE OVER HET MUSEUMBEZOEK

Het programma Ambachtsgilden duurt van 09.00 tot 11.30 uur. Het wordt onderbroken door een korte pauze om even iets te drinken. Leerlingen nemen zelf drinken mee, voor leerkrachten en begeleiders is er koffie of thee verkrijgbaar.

Wij raden u nadrukkelijk aan het museumbezoek op school voor te bereiden met de leerlingen. U kunt hiervoor deze lesbrief gebruiken.

De schoolgroepen worden in tweeën gesplitst. Het is raadzaam de verdeling al op school aan de leerlingen mee te delen.

Omdat de groepen worden opgesplitst, dient de school er zorg voor te dragen dat er op elke schoolgroep tenminste twee begeleiders zijn van de kant van de school.

Het programma is als volgt opgebouwd:

- Inleiding met een PowerPoint presentatie
- Opdracht met gereedschappen
- Doe-activiteit
- Pauze
- Opdrachten op zaal
- Gezamenlijke afsluiting

DEEL II VOOR DE LEERLING

1. INLEIDING

Waarschijnlijk heb jij zelf wel eens nagedacht over wat je later wilt worden. Politieagent, onderwijzer, dokter, advocaat of dierenarts? Er zijn vele mogelijkheden, maar al die keuzes maken het niet gemakkelijk het beroep te vinden dat het beste bij jou past. De kans is groot dat jij al meerdere malen van gedachten bent veranderd en dat je nog erg twijfelt. Toch is het fijn dat jij voor een groot deel zelf kunt kiezen en dat niet anderen voor jou beslissen.

Vroeger was dit heel anders. Een paar honderd jaar geleden kon je als kind niet kiezen welk beroep je later zou willen uitoefenen. Vaak kreeg je als jongen hetzelfde beroep als je vader. Was je vader timmerman, bakker of schoenmaker, dan werd jij dat meestal ook. Vrouwen hadden meestal geen betaalde baan, dus als meisje wist je al dat je later het huishouden zou doen en de kinderen moest opvoeden.

In deze lesbrief en tijdens het bezoek aan Historisch Museum De Bevelanden leer je hoe mensen in de periode van 1500 tot 1800 een beroep leerden en welke beroepen er in die tijd in Goes bestonden. Om dit beter te begrijpen is het belangrijk dat je weet wat een **ambachtsgilde** is.

In het volgende hoofdstuk zal daarom eerst worden uitgelegd wat ambachtsgilden zijn en hoe ze zijn ontstaan. In het hoofdstuk daarna wordt er gekeken welke gilden er in Goes waren. In het laatste hoofdstuk wordt de vraag beantwoord wat we tegenwoordig nog van gilden merken.

HOOFDSTUK 1 – WAT IS EEN GilDE?

1.1 DE MIDDELEEUWEN

Om goed te kunnen begrijpen wat een gilde is, is het belangrijk dat je eerst iets meer weet over de **middeleeuwen**. De middeleeuwen omvat de periode van 500 tot 1500 na Christus. Die periode wordt meestal gezien als een tijdvak waarin het niet goed ging met Europa, omdat er veel armoede, honger en gevaar was.

Voordat de middeleeuwen begonnen was er het Romeinse Rijk. De Romeinen regeerden vanuit Italië, maar waren de baas over vrijwel heel Europa. Ook de zuidelijke helft van Nederland tot aan de Rijn hoorde bij het Romeinse Rijk. Tijdens de Romeinse periode was er veel handel. Maar vanaf ongeveer 300 na Christus werd het Romeinse Rijk door oorlogen steeds zwakker en in 476 na Christus werden de Romeinen verslagen.

Toen het Romeinse Rijk was gevallen begonnen de middeleeuwen. Er brak een tijd aan met meer armoede, oorlogen en honger. De wegen die door de Romeinen waren aangelegd, werden niet meer onderhouden. De wegen gingen daardoor kapot. Doordat ze ook niet meer werden bewaakt, werden reizigers vaak overvallen door rovers. Mensen hadden geen geld meer voor luxe producten en de mensen in de steden moesten weer op het land gaan werken om te overleven. De steden raakten toen onbewoond of werden steeds kleiner.

Afbeelding 1 Een kaart van Nederland zoals het er in de Romeinse Tijd uitzag

1.2 HET EINDE VAN DE MIDDELEEUWEN

Vooral in de eerste helft van de middeleeuwen - van 500 tot 1000 na Christus - ging het niet goed met Europa, maar daarna ging het langzaam beter. Dit kwam onder andere door verbeteringen in de landbouw, waardoor er steeds meer voedsel was. Er was zelfs steeds vaker eten over, waardoor mensen hun eten gingen ruilen voor andere producten. Het maken van producten voor de verkoop, heet **nijverheid**.

Het verhandelen van spullen en het maken van producten om te verkopen deden mensen in steden. Daarom verhuisden steeds meer mensen van het platteland naar de stad. De steden werden daardoor groter. Een grote stad had in die tijd maar een paar duizend inwoners. Tegenwoordig wonen er in een grote stad soms wel een miljoen mensen.

FILMPJE!

WIL JIJ MEER TE WETEN KOMEN OVER DE ROMEINEN IN ONS LAND? CLIK DAN [HIER](#) EN BEKIJK HET FILMPJE.

1.3 HET ONTSTAAN VAN DE GILDEN IN DE STEDEN

Toen er aan het einde van de middeleeuwen steeds meer mensen in de steden kwamen werken, groeide de **concurrentie**. Het gevaar ontstond dat er in steden teveel bakkers, slaggers, schoenmakers, enzovoorts kwamen. Teveel bakkers betekende dat iedere bakker te weinig kon verkopen en te weinig geld had om eten en drinken voor zijn gezin te kopen. Om dit probleem te verhelpen werd als oplossing **het ambachtsgilde** bedacht.

Een ambachtsgilde was een club van mannen die allemaal hetzelfde **ambacht** uitoefenden. Een ambacht is een beroep waarbij je iets maakt met je handen. Zo waren er bakkersgilden, timmerliedengilden, slaggersgilden en kleermakersgilden. Om een beroep uit te oefenen, moest je lid zijn van het gilde dat daar bij hoorde. Je mocht bijvoorbeeld geen kisten maken en verkopen, als je geen lid was van het timmerliedengilde. Deed je het toch, dan konden er zware straffen volgen als je werd betrapt.

Ieder gilde had maar een beperkt aantal plaatsen beschikbaar, vaak maar een stuk of 12. Waren alle plaatsen bezet, dan kon niemand meer lid worden van het gilde. Zo werd voorkomen dat er teveel mensen met hetzelfde beroep in een stad kwamen. Ook werden er in het gilde afspraken gemaakt over de prijs en de kwaliteit van de producten. De schoenen die in een stad werden gemaakt door de verschillende schoenmakers waren even duur en moesten even goed zijn. Als er eenmaal een gilde in een stad bestond, mocht dit product niet meer buiten de stad worden gekocht.

1.4 HOE KWAM JE BIJ EEN GILDE?

Om lid te mogen worden van een gilde moest je meestal een opleiding van enkele jaren volgen, je heette dan **leerling**. Aan het einde van deze opleiding stond je een eindtoets te wachten en als je die goed had volbracht werd je **gezel**. Als gezel kreeg je voortaan betaald voor je werk. Als je geluk had mocht je later de meesterproef afleggen en dan kon je voor jezelf beginnen. Alle leden moesten jaarlijks een bedrag aan het gilde geven. Dit heet **contributie**.

De contributie werd voor verschillende dingen gebruikt:

- In de eerste plaats om het **gildehuis** te onderhouden. In het gildehuis ontmoetten de gildeleden elkaar. Het was een gebouw waar de leden samen kwamen om opdrachten te verdelen of over het werk te praten en voor de gezelligheid.
- Een ander heel belangrijk doel voor de contributie, was de hulp aan zieke gildeleden en hun familie. Als je als gildelid ziek werd of gewond raakte, dan kreeg je geld van het gilde. Zo wisten de gildeleden en hun familie altijd zeker dat zij voldoende geld hadden om hun eten, drinken, kleding en huur te betalen.
- Ook als een gildelid kwam te overlijden, zorgde het gilde ervoor dat de vrouw en kinderen van het overleden gildelid voldoende inkomen hadden. De contributie die de gildeleden betaalden werd tevens gebruikt voor de begrafenis. Op de kist werden de **begravenisschilden** van het gilde gelegd. Aan de hand daarvan kon men zien van welk gilde de overledene lid was geweest.

Afbeelding 2 Begravenisschild van het schippersgilde te Goes

Voor de vrouwen van de gildeleden werd goed gezorgd, maar vrouwen mochten zelf geen lid worden van een gilde. Je hebt net gelezen dat je lid moest zijn van een gilde om een bepaald soort werk te mogen doen. Dat betekende dus dat vrouwen bijna nooit een beroep konden uitoefenen. Heel soms werden er uitzonderingen gemaakt voor vrouwen die getrouwd waren met een gilde lid of voor weduwes.

Een andere belangrijke functie van het gilde, was het beïnvloeden van de politiek in de stad. Gilde zelf konden geen wetten bedenken of invoeren, dit deed het stadsbestuur. Wat de gilden wel konden doen, was gaan praten en onderhandelen met de leden van het stadsbestuur. Hoe groter en belangrijker het gilde was, hoe groter de kans was dat het stadsbestuur zou luisteren naar de ideeën van het gilde. Als bijvoorbeeld het bakkersgilde ruzie had met het stadsbestuur, konden ze dreigen hun deuren te sluiten. Het stadsbestuur moest hen dan wel hun zin geven. Iemand kon dit in zijn eentje nooit voor elkaar krijgen, maar samen als gilde lukte dit vaak wel.

FILMPJE!

WIL JIJ MEER TE WETEN KOMEN OVER AMBACHTSGILDEN? CLIK DAN [HIER](#) EN BEKIJK HET FILMPJE.

HOOFDSTUK 2 – WELKE GILDEN WAREN ER IN GOES?

2.1 KORTE GESCHIEDENIS VAN GOES

De eerste mensen die zich vestigden op de plaats waar nu Goes is gebouwd, kwamen daar rond 800 na Christus. Lange tijd was het een klein dorpje, maar ook Goes begon te groeien aan het einde van de middeleeuwen. Vooral vanaf 1300 werd Goes alsnog groter en in 1405 kreeg Goes stadsrechten, waardoor Goes niet langer een dorp, maar een stad werd. Rond 1570 telde Goes tussen de 2500 en 3000 inwoners. Op dit moment wonen er 10 keer zoveel mensen in Goes.

Goes was erg belangrijk voor de omgeving. Goes was na 1530 de enige stad op het eiland Zuid-Beveland. Om Goes heen lag het platteland met kleine dorpjes en boerderijen. De mensen op het platteland verdienden hun inkomen met **landbouw** en **veeteelt**. In het vorige hoofdstuk heb je al gelezen dat steden erg belangrijk waren voor de handel en het uitoefenen van ambachten. De boeren kwamen met hun gewassen en vee naar Goes, om deze op de verschillende markten te verkopen. Er is in Goes nog steeds een plein dat de Beestenmarkt heet. Vroeger was dit de markt waar de boeren hun vee verkochten. Ook de Grote Markt bestond toen al. Daar werden allerlei soorten producten verkocht, maar vooral graan (Graanbeurs).

Afbeelding 3 De Grote Markt te Goes

2.2 DE GILDEN IN GOES

In Goes werden niet alleen veel producten verhandeld, er werden ook veel producten gemaakt. In Goes woonden en werkten veel verschillende ambachtslieden die diverse producten maakten. Zoals je weet moesten **ambachtslieden** zich aansluiten bij een ambachtsgilde, om hun werk te mogen doen. Belangrijke gilden in Goes waren:

1. KLEERMAKERSGILDE	7. BAKKERSGILDE
2. LANDLIEDENGILDE	8. VLEESHOUWERSGILDE
3. SCHIPPERSGILDE	9. KRAMERSGILDE
4. TIMMERLIEDENGILDE	10. APOTHEKERSGILDE
5. SCHOENMAKERSGILDE	11. WEVERSGILDE
6. SMEDENGILDE	

Van een aantal gilden is direct duidelijk wat de leden voor producten maakten. Bij het **kleermakersgilde** waren ambachtslieden aangesloten die kleding maakten en bij het **schoenmakersgilde** hoorden de schoenmakers. Bij het **timmerliedengilde** waren alle ambachtslieden aangesloten die producten van hout maakten. Denk bijvoorbeeld aan kasten, stoelen en tafels. Producten van metaal (zoals spijkers en hoefijzers) werden gemaakt door de leden van het **smedengilde**. De leden van het **weversgilde** in Goes maakten laken van wol en linnen, dat is de stof die kleermakers gebruikten.

Het woord vleeshouwer gebruiken wij nu niet meer, maar het is een ander woord voor slager. Bij het **vleeshouwersgilde** werkten dus de slaggers. Ook het woord landlieden gebruiken wij niet meer, maar hiermee wordt bedoeld de mensen die in de landbouw werkten en grondeigenaren. We hebben net gelezen dat de mensen die buiten de stad woonden op het platteland werkten, maar ook enkele stedelingen verdienden hun inkomen door overdag de stad te verlaten en rond de stad de akkers te bewerken. Zij waren aangesloten bij het **landliedengilde**. Het brood werd gebakken door de ambachtslieden van het **bakkersgilde**. De leden van het **schippersgilde** vervoerden goederen en mensen met hun schepen. Daarnaast visten zij ook.

Een ander gilde dat zich bezighield met de handel, was het **kramersgilde**. De leden van dit gilde waren handelaren en winkeliers. Omdat zijzelf niet direct producten maakten, waren zij meestal ook lid van een ander gilde. Een lid van het kramersgilde die stoelen verkocht, was bijvoorbeeld aangesloten bij het timmerliedengilde. De leden van het **apothekersgilde** maakten en verkochten medicijnen en voerden kleine operaties uit. Tijdens het bezoek aan het museum zal er uitgebreid stil worden gestaan bij onder andere deze gilden. Er wordt meer uitleg gegeven over wat de ambachtslieden deden en er zijn voorwerpen aanwezig die de ambachtslieden gebruikten.

HOOFDSTUK 3 – BESTAAN GILDEN VANDAAG DE DAG NOG STEEDS?

3.1 WAAROM GILDEN NIET MEER BESTAAN

Hierboven heb je kunnen lezen dat er een aantal redenen waren voor het oprichten van de gilden. Maar in de loop van de 18e eeuw – de periode van 1700 tot 1800 - kwamen er steeds meer problemen met de gilden, niet alleen in Nederland maar in heel Europa.

PROBLEMEN

Eén van de grootste problemen was dat gezellen steeds moeilijker gildemeester konden worden. Gildemeesters hadden veel macht en waren vaak behoorlijk rijk. Steeds vaker probeerden ze die macht en rijkdom voor zichzelf te houden. Ze hielden de banen voor zichzelf of voor familieleden. We noemen dat vriendjespolitiek. De gezellen bleven daardoor hun hele leven lang gezel.

Daarnaast werden in de 18e eeuw nieuwe manieren uitgevonden om sneller, beter en goedkoper spullen te maken. Er werd ook steeds meer handel met andere landen gedreven. Maar de meeste gilden hadden het voor elkaar gekregen dat spullen die zij maakten niet van buiten hun stad ingevoerd mochten worden. Als je in een stad bijvoorbeeld een kleermakersgilde had, mocht je in die stad geen kleren uit het buitenland invoeren.

Steeds meer mensen waren dus ontevreden over de gilden: handelaren omdat zij veel dingen niet in mochten voeren, gezellen omdat ze niet hogerop konden komen in het gilde, en burgers omdat de gilden hun spullen heel duur verkochten, terwijl veel dingen, zoals kleding, steeds goedkoper gemaakt konden worden.

VAN MONOPOLIE NAAR VRIJHANDEL

Rond 1750 begon er in Europa veel te veranderen. Voor die tijd waren er veel **monopolies**; dat waren personen of bedrijven die van de regering als enige een bepaald soort werk mochten doen. In Nederland had de VOC bijvoorbeeld het monopolie (dit noem je ook wel alleenrecht) om handel te drijven met Azië. In de steden hadden de gilden het monopolie op hun ambachten.

Maar rond 1750 kwamen er steeds meer mensen die vonden dat monopolies slecht waren voor het land en voor de mensen. De mensen die tegen monopolies waren noemen we **liberalen**. Zij vonden dat iedereen vrij moest zijn om zelf te werken, zonder dat de gilden iets te zeggen hadden over bijvoorbeeld de prijzen die ze vroegen of de manier waarop ze werkten, en dat iedereen spullen uit het buitenland of uit andere steden moest kunnen kopen en verkopen. Dat noemen we **vrijhandel**. Kort voor 1800 waren er grote revoluties in Amerika en Frankrijk, waardoor in die landen de liberalen aan de macht kwamen. Hun manier leek een stuk beter te werken en rond 1800 verdwenen ook in Nederland de gilden.

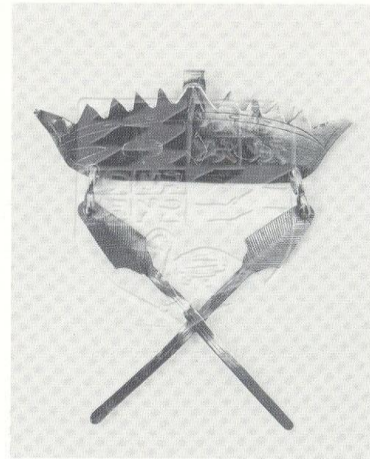
FILMPJE!

HOE VOERDEN DE AMBACHTSLIEDEN EN GEWONE MENSEN HUN WERK UIT? EN WAT VERANDERDE ER NA 1750? WIL JIJ HIER MEER OVER TE WETEN KOMEN? KLIK DAN [HIER](#) EN BEKIJK HET FILMPJE.

HOOFDSTUK 4 – WERKBLAD: VRAGEN EN OPDRACHT

VRAAG 1

Binnen het gilde waren er verschillende functies. Er waren mannen die het gilde leidden; die werden dekens genoemd. De belangrijkste deken was de hoofdman. Geld en bezittingen werden bijgehouden door de boekhouder. Daarnaast had je nog het onderscheid tussen meesters, gezellen en leerlingen. De bode zorgde voor het gilde voor verspreiding van belangrijke berichten binnen de stad. Zo'n bode was te herkennen aan een speciaal draagteken (zie afbeelding 4 hiernaast).

Afbeelding 4 Het draagteken van de bode van het bakkersgilde te Goes

Welke functie zou jij het liefste hebben gehad en waarom?

VRAAG 2

In Goes waren er veel verschillende ambachtsgilden die allemaal andere producten maakten. Alle ambachtslieden moesten zich aansluiten bij een ambachtsgilde om hun werk te mogen doen. Eerder heb je geleerd wat de belangrijkste gilden van Goes waren.

Bij welk ambachtsgilde had jij je willen aansluiten als je in die tijd had geleefd en waarom?

VRAAG 3

In het midden van de achttiende eeuw kwamen er steeds meer mensen die tegen de ambachtsgilden waren. Zo vonden ze dat iedereen spullen uit het buitenland of uit andere steden moest kunnen kopen en verkopen. Toch had het bestaan van ambachtsgilden verschillende voordelen.

Kun jij twee voordelen en twee nadelen noemen van de ambachtsgilden?

OPDRACHT

Je gaat met een groepje een gilde oprichten, net zoals in de middeleeuwen. Van de docent krijg je een gilde met een beroep toegewezen. Hierna staat wat je allemaal moet bedenken voor je gilde.

Bedenk:

1. **De naam van het gilde**

Veel gilden in de middeleeuwen hadden een beschermheilige, waarnaar ze vernoemd werden. Tegenwoordig kent bijna niemand meer namen van heiligen. Daarom mogen jullie je gilde naar een bekende persoon vernoemen, die iets te maken heeft met jullie gilde.

2. **Een afbeelding of logo voor het gilde**

Gilden in de middeleeuwen hadden vaak een eigen afbeelding. Bedenk een herkenbaar logo voor jullie gilde, waaraan iedereen duidelijk kan zien welk gilde het is.

3. **Regels voor het gilde** (minimaal 5 regels, maximaal 15 regels)

Als mensen samenwerken in een organisatie zijn er bepaalde regels nodig. Gilden stelden ook regels op. Zo zorgden ze ervoor dat iedereen eerlijk betaald werd voor zijn werk. En de regels beschermden de gildeleden tegen uitbuiting. Daarnaast waren er nog regels om de groep te versterken, bijvoorbeeld de verplichte aanwezigheid bij een feest.

Hoe?

De taken mag je verdelen, maar je kunt ook alles samen bedenken. Je maakt over het gilde een mini-poster (A3). Hierop zet je de naam, het logo en de regels van het gilde. Dus alles wat hierboven staat. Vergeet niet jullie eigen namen erop te zetten.

III LIJST VAN AANBEVOLEN EN GEBRUIKTE LITERATUUR

BOEKEN

C. Dekker, *Een schamele landstede. Geschiedenis van Goes tot aan de Satisfactie in 1577* (Goes, 2002).

R.A.S. Piccardt, *Bijzonderheden uit de geschiedenis der stad Goes* (Goes, 1865).

WEBSITES EN ARTIKELEN

<http://books.google.nl/books?id=wyhOAAAaAAJ&printsec=frontcover>)

<http://kunst-en-cultuur.infonu.nl/geschiedenis/73228-middeleeuwse-steden-de-gilden.html>

<http://www.goes18e-eeuw.nl/sitemap>

<http://www.kb.nl/webexposities/oude-ambachten-en-beroepen-0>

<http://www.geneaknowhow.net/in/beeld.htm>